

■■■ KÉT EMLÉKEZETES KEZDEMÉNYEZÉS ■

Színházaink tablójáról nem hiányozhatnak azok a kis színházak (stúdió- vagy alternatív színházak, nevezzük bárhogyan őket), amelyek nem a már hagyományos intézményes keretek között jöttek létre, nem az állami vagy városi támogatás védőernyője alatt végezték feladatukat, hanem néhány művészember, színházi alkotó spontán kezdeményezése révén „születtek”, és amelyek olyan előadásokkal „jelentek” meg színházi életünkben, amelyek minden tekintetben különböztek a hivatásos színházaktól. Hangsúlyozom, hogy a kőszínházak hagyományos stílusától eltérő irányzatot, formanyelvet, színházi világlépet közvetítő társulatoknak a produkcióit komoly fenntartással, nem titkolt ellenszenvvel fogadta nemcsak a szakma nagy hányada, hanem a közönség is (különösen a hetvenes és nyolcvanas években). Ez a magatartás szűkebb pátriánkban, a Vajdaságban is megnyilvánult. Nemigen segítettük azokat a kezdeményezéseket, azokat a színházi alkotókat, akik a téatrum világának a még kitaposatlan útjait kívánták bejárni, akik egy másfajta színházban szeretnék volna megfogalmazni művészi üzenetüket. Sajnos nem álltunk melléjük. Magukra hagytuk őket.

Amikor magunkról beszélek, amikor azokat a stúdió- vagy alternatív színházakat említem, amelyek véleményem szerint semmiképpen sem hiányozhatnak színházaink tablójáról, akkor mindenekelőtt a H-csoportra gondolok, arra a kis színházra, amelyet Hernyák György álmodott meg a nyolcvanas évek derekán olyan

Hernyák György,
a *Harmadik ablak*
rendezője

Harmadik ablak
 (Ladik Katalin,
 Ábrahám Irén,
 Soltis Lajos,
 Földi László,
 Banka Gabriella,
 Pásthly Máttyás)

Harmadik ablak művészberekkel, mint Bicskei István, Vicei Natália, Szilágyi Nándor, Törköly Levente és Bakos Árpád. A H-csoport színházavató előadása (1989-ben) Zalán Tibor *Azután megdöglünk* című műve mind tartalom, mind forma szempontjából is rendhagyó módon fogalmazott, és művészi szempontból is nagyon sokat nyújtott, Nem volt könnyű eljutni a bemutatóig. Göröngyös utat kellett bejárnia a kis társulatnak, hogy közönség elé léphessen. Hernyák György egyik

Harmadik ablak
 (Banka Gabriella,
 Pásthly Máttyás,
 Ladik Katalin,
 Ábrahám Irén,
 Soltis Lajos,
 Földi László,
 Bicskei Elizabetta)

tíz évvel ezelőtti írásában többek között megjegyezte: „...hogy mégis kihoztunk egy bemutatót, azt csak önfejűségünknek köszönhetjük. Színházat ugyanis lehet csinálni szükségből, dühből és önfejűségből, s mi pontosan ebben a sorrendben tettük!”

Hernyák György olyan színházi műhelyt teremtett, olyan – mint hangoztatta – „színész-t rendezőt továbbképző laboratóriumot” indított útjára, amely színház-történeti szempontból sem hanyagolható el.

Harmadik ablak
 (Ábrahám Irén,
 Soltis Lajos)

Hogy a kezdeményezéssel kapcsolatos elképzelést mégsem sikerült maradéktalanul megvalósítaniuk, annak okaira írásom bevezető részében már utaltam, de Hernyák György sem hallgatja el (említett írásában), hogy anyagi segítség dolgában nem kényeztették el őket. Mindent maguk csináltak. A rendező például szükségszerűen díszletmunkás, takarító, szervező, kellékes, fénymester, fuvarozó is volt. A közönség érdektelensége is elgondolkoztatta a színházcsinálókat. Ami viszont részben feloldotta a kezdeményezést kísérő meg nem értés eléggé sötét hangulatát, az a térség legilletékesebb színikritikusainak az elismerő, igen pozitív értéktétele volt a látott produkcióval kapcsolatban.

A másik kezdeményezés, amelyet ugyancsak hivatásos színművészek szorgalmaztak, a Tájszínház létrehozása volt. Valószínűleg kevesen tudják, kevesen hallották, hogy egy ilyen elnevezésű kis színházunk is volt. Pedig volt. Ha rövid ideig is. A nyolcvanas évek derekán már nyilvánvalóvá vált, hogy válságban van színjátszásunk. Ristić küldetése sikerrel járt. A szabadkai Népszínház magyar társulatát szétszüllesztette. Egy színházra, az újvidékre maradtunk. Az pedig, minthogy kamarajelleggel ruházta fel az alapító, csak részben vállalhatta át a szabadkai társulat feladatait, csak részben tehetett eleget annak a szerepnek, amit legrangosabb színházunk a Vajdaságban betöltött,

Ez az áldatlan helyzet készítette Kovács Frigyest és Venczel Valentint arra, hogy kezdeményezői legyenek egy olyan stagione jellegű kis színháznak, társulatnak, amely rendszeres tájolásával betölti azt az űrt, amely a szabadkai magyar társulat megszűnésével keletkezett. A kezdeményezők 1987 szeptemberében fordultak a Vajdasági Színművészek Szövetségéhez azzal a kérelemmel, hogy a Tájszínház annak égisze alatt működjön. Elküldték programjukat, amelyben világosan megfogalmazták azokat az alapelveket, amelyek a Tájszínház működését meghatározzák. A leglényegesebb kérdés a működtetéshez szükséges anyagiak voltak. A kezdeményezők mindenekelőtt védnökök segítségére számítottak, mecénásokra, akik szívügyüknek tekintették az ügyet. Évente két bemutatót terveztek.

A Tájszínház első, színházavató előadására Topolyán, a Balkán elnevezésű vendéglő nagytermében került sor. A kis társulat Schwajda György *Himnusz* című színpadi játékát mutatta be osztatlan sikerrel. A Schwajda-művet Kovács Frigyes rendezte. Faragó Edit és Venczel Valentin színművészek érett játékkal jelezték, hogy a Tájszínházban már a kezdet kezdetén magasán van a minőségi mérce.

A topolyai bemutató után sor került még néhány előadásra. A *Himnusz*t többször színre vitte a Tájszínház. S ez volt minden! A Tájszínház ugyanis szálka lett sokak szemében. Mindenekelőtt Ristić volt az, aki demagóg módon, politikai síkra terelve az ügyet megfélemlítette mindazokat, akik a Tájszínház mögé felsorakoztak, így az ígéretes kezdeményezés, amely színjátszásunk legváltóságosabb pillanataiban jelentkezett, sajnos csak kezdeményezés maradt. Két tiszavirág-életű kis színházunknak mindenképpen ott a helye színházaink tablóján. Mindkét kezdeményezés a maga módján színjátszásunk megújítását, életben maradását szolgálta. Szolgált volna. Az első, a H-csoport új kifejezési formával/formákkal kívánta gazdagítani színjátszásunkat, rendhagyó színházzszemléletével adta tudtunkra, hogy a Vajdaságban a ristići epigonok mellett egyéni színek, elemek fölmutatására is képesek vagyunk, olyanokra, amelyek színjátszásunk sajátosságait fogalmazzák meg nagyon egyértelműen.

A Tájszínház esetében azt az eltökéltséget szeretném hangsúlyozni, amely a szabadkai társulat megszűnése utáni megbomlott egyensúlyt kívánta visszaállítani, azaz továbbra is fenn akarta tartani a színházat a Vajdaság minden olyan helységében, ahol igényt tartottak rá. Azokban az években Thalia templomának papjaira nagyon is nagy szükség volt közösségünkben. A stagione jellegű kis színház tehát színvonalas előadásával egyfajta küldetést teljesített volna. Most is (s máskor is minden alkalommal) nagy tisztelettel kell szólnunk, emlékeznünk a két kezdeményezésről.

Hét Nap, 2003. január 15.

